

УДК 378.016:331.45**НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ З ОХОРОНИ ПРАЦІ****кандидат технічних наук, Комаров В. І., Корж Г. І.**

Національний університет «Львівська політехніка», Україна, Львів

Охорона праці - особлива дисципліна: недоліки і помилки через неякісне навчання та не достеменну інформацію призводять до дуже тяжких наслідків. Нові технології навчання з охорони праці в XXI столітті виходять за межі лекцій і семінарів для працівників та інженерів з охорони праці. У наші дні забезпечення промислової безпеки та здоров'я персоналу стають однією з ключовими компетенцій топ-менеджерів, директорів, головних інженерів й керівників усіх підрозділів компаній. Навчання у сфері охорони праці - зона особливої уваги, оскільки воно адресовано дорослим людям. На це і спрямована сучасна педагогічна наука – андрагогіка галузь педагогічної науки, яка розкриває теоретичні та практичні проблеми навчання та освіти дорослої людини протягом усього його життя.

Ключові слова: охорона праці, навчання, освіта, андрагогіка, підготовка кадрів, безперервне навчання, навчання дорослих.

PhD in Technical Sciences, Komarov V. I., Corzh G. I. Newest technologies in training on Occupational safety and health/ National university «Lviv polytechnic», Ukraine, Lviv

Occupational safety and health - a special discipline: shortcomings and errors due to poor education and no authentic information leading to very serious consequences. New technology training on health and safety in the XXI century beyond lectures and seminars for staff and engineers for safety. Nowadays ensuring industrial safety and health personnel are a key competence of top managers, directors, chief engineers and heads of all departments of companies. Education in the field of labor - an area of special attention because it is addressed to adults. This modern pedagogical aims and science - andragogics branch of science teaching, which reveals the theoretical and practical problems of education and adult education throughout his life.

Key words: occupational health and safety, training, education, andragogy, preparation of personnel, lifelong learning, adult education.

Вступ. Державна політика в галузі охорони праці базується на принципах, одним з яких є проведення навчання, професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці [1,Ст.4]. Розроблене на таких засадах Типове положення [2] спрямоване на реалізацію в Україні системи безперервного навчання, яка б охоплювала широкі верстви населення як у віковому, професійному так і посадовому контекстах. Це цілком відповідає парадигмі МОП «освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання», яка ще раз підтверджена у Рекомендації МОП № 195 від 17 червня 2004 р. "Про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання" [3], прийнятій на Генеральній конференції МОП, яка була скликана в Женеві Адміністративною радою Міжнародного бюро праці 1 червня 2004 року на 92-гу сесію. У рекомендації закликають «уряди, роботодавців і працівників знову підтвердити свою прихильність процесу безперервного навчання».

Навчання з охорони праці має деякі особливості, що відрізняють цей предмет від багатьох інших навчальних дисциплін, відповідно особливості має й викладання охорони праці. Тривалість навчання протягом десятків років становить характерну ознаку цього напряму професійної підготовки й складається з формальної, неформальної освіти та освіти інформальної, при цьому більшість часу припадає на неформальну освіту під час професійної діяльності працівників. Неформальне навчання припадає на дорослий період життєдіяльності людини, тому основною навчальною парадигмою повинна стати андрагогіка як наука навчання дорослих.

Виклад основного матеріалу. Андрагогічна діяльність, що враховує особливості освіти дорослих, може стати дуже значущим чинником як для розвитку професіоналізму працівників, підвищення якості праці, так і для освоєння професійних і соціальних навичок і вмінь. Ефекти професійного навчання дорослих можуть знаходити свій вияв не тільки в продуктах або послугах організації або підприємства, а й у поведінці учасників навчання в найбільш різних ситуаціях життєдіяльності, стати значущим фактором особистісної самореалізації людини.

В організації виробничого навчання з охорони праці необхідно дотримуватися основних принципів освіти дорослих, які визначаються андрагогічною моделлю навчання. На відміну від педагогічної моделі, де панівне положення займає вчитель, в андрагогічній моделі провідна функція належить самому учневі. Вона відображає як особливості дорослої людини - суб'єкта навчання, так і позицію

всього соціуму в освіті дорослих, підкреслюючи ініціативу і самостійність людини в навчанні.

Основи андрагогіки були сформульовані Малколмом Шеппардом Ноулзом (американським вченим), який у 1970 р. видав фундаментальну працю «Сучасна практика освіти дорослих. Андроґогіка проти педагогіки» [4], в якій він обґрунтував основні положення андрагогіки. До числа першочергових принципів андрагогічної моделі неформального навчання віднесено наступні:

- в міру дорослішання людей їх навчання набуває більш самостійного характеру; людині належить провідна роль в процесі навчання;
- попередній досвід служитиме ресурсом і стимулом до навчання;
- готовність і бажання вчитися з'являється, коли необхідно дізнатися корисне для професійного життя;
- навчання дорослих найчастіше є проблемно-орієнтованим, а не предметним;
- для дорослих внутрішні чинники мотивації сильніші за зовнішнє оцінювання, тобто, їхнє навчання стає самоспрямованим;
- процес навчання організований у вигляді спільної (партнерської) діяльності того, хто навчається і навчає на всіх етапах.

В основі всієї системи навчання з охорони праці покладено диференціацію видів навчання (за термінами, глибиною, спрямованістю навчання) для різних груп (окремих категорій) працівників на основі вимог до освіти, освітніх цензів і кваліфікацій з урахуванням потреб виробництва. У такому підході до навчання, зберігаючи загальну типову базу і програму, розмежовані категорії за тривалістю навчання, обсягом наданого матеріалу для того, щоб цей диференційований підхід дозволив охопити всі категорії працівників.

Модернізація навчального процесу передбачає пріоритетні напрямки: забезпечення варіативності змістовної частини навчання відповідно до потреб слухачів і диференційованого підходу до їх навчання в залежності від ступеня підготовки й категорії учнів. Тим не менше, при всій різноманітності видів навчання, можна використовувати ті або інші принципи андрагогіки. Впровадження цих та інших інноваційних принципів може сприяти значному покращенню навчання з охорони праці.

Наприклад, типовий тематичний план і програма навчання з питань охорони праці посадових осіб доцільно розробляти на таких засадах:

1. Опора на досвід слухача (досвід слухача використовується як одне з джерел навчання).

2. Спільна діяльність слухача і викладача, а також інших слухачів з планування, реалізації, оцінювання і корекції процесу навчання.

3. Індивідуалізація навчання з орієнтацією на конкретні потреби і цілі навчання та з урахуванням досвіду, рівня підготовки, психофізіологічних і когнітивних особливостей того, хто навчається.

4. Системність навчання - кореляція цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання і результатів навчання.

5. Принцип актуалізації результатів навчання - набуті знання, вміння, навички, якості невідкладно застосовуються на практиці.

6. Елективність навчання полягає в певній свободі слухача у виборі цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання, а також самих викладачів.

7. Розвиток освітніх потреб. Цей принцип реалізується шляхом:

а) оцінювання результатів навчання шляхом виявлення реального ступеня засвоєння навчального матеріалу;

б) визначення прогалін, без засвоєння яких неможливе досягнення поставленої мети навчання;

в) процес навчання будується одночасно з формуванням у слухачів нових освітніх потреб.

8. Принцип усвідомленості навчання - усвідомлення й осмислення слухачами та викладачами всіх параметрів процесу навчання і своїх дій з організації процесу навчання.

9. Самостійність навчання - це не просто самостійні роботи, як вид навчальної діяльності, а дійсно самостійний вибір траєкторії свого навчання.

На останок, слід зазначити, що андрогогічна модель навчання з охорони праці цілком відповідає британському (де-факто – міжнародному) стандарт BS OHSAS 18001:2007 «Occupational health and safety (OH&S) management systems – Requirements / Системи менеджменту професійного здоров'я і безпеки. Вимоги» [5] та ДСТУ OHSAS 18001:2010. В основі цих стандартів □ методологія, відома як цикл Демінга -«Плануй — виконуй — перевіряй — дій» (PDCA).

Висновки.

1. Поступово формуються протиріччя між усталеними традиційними методиками виробничого навчання і швидкозмінними виробничими умовами, що стимулює необхідність пошуку ефективних андрагогічних технологій неформального навчання, що розширяють діапазон можливостей працівника в безперервному вдосконаленні і самореалізації в сучасних мінливих умовах праці та техносфери в цілому.

2. Підготовка персоналу з охорони праці на андрагогічних принципах повинна мати неперервний характер, всі кроки необхідно об'єднувати в єдиний освітній процес. Навчання з охорони праці, безумовно, слід гармонізувати з іншими видами професійного навчання.

3. Андрагогічна модель навчання з охорони праці найкращим чином впроваджує найдавнішу формулу навчання: *non scholae, sed vitae discimus* — вчимося не для школи, а для життя.

Література:

1. Закон України “Про охорону праці” (Відомості Верховної Ради України, 2003, № 2, ст. 10 із наступними змінами)
2. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці», затверджене наказом Держнагляддохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15
3. Recommendation concerning Human Resources Development: Education, Training and Lifelong Learning Adoption: Geneva, 92nd ILC session (17 Jun 2004) - Status: Up-to-date instrument. [Електронний ресурс] // http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312533
4. Noulz M. Sh. *Sovremennaya praktika obrazovaniya vzroslykh. Andragogika protiv pedagogiki* / M. Sh. Noulz. – М.: Izd-vo MGU, 1980. – 203 s.
5. Стандарт BS OHSAS 18001:2007 «Occupational health and safety management systems – Requirements/ Системи менеджменту професійного здоров'я і безпеки. Вимоги». [Електронний ресурс] // <http://assistem.kiev.ua/doc/ohsas18001-2007.pdf>

References:

1. Zakon Ukrainy “Pro okhoronu praci” (Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy, 2003, # 2, st. 10 iz nastupnytu zminamy)

2. NPAOP 0.00-4.12-05 «Typove polozhennja pro porjadok provedennja navchannja i perevirky znanj z pytanj okhorony praci», zatverdzhene nakazom Derzhnaghljadokhoronpraci vid 26.01.2005 r. № 15
3. Recommendation concerning Human Resources Development: Education, Training and Lifelong Learning Adoption: Geneva, 92nd ILC session (17 Jun 2004) - Status: Up-to-date instrument. [Електронний ресурс] // http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312533
4. Noulz M. Sh. *Sovremennaja praktyka obrazovanyja vzroslykh. Andraghogyka protyv pedaghogyky* / M. Sh. Noulz. – M.: Yzd-vo MGhU, 1980. – 203 s.
5. Standart BS OHSAS 18001:2007 «Occupational health and safety management systems – Requirements/ Systemy menedzhmentu profesijnogho zdorov'ja i bezpeky. Vymoghy». [Elektronnyj resurs] // <http://assistem.kiev.ua/doc/ohsas18001-2007.pdf>